

РОЗДІЛ 3

БІОЛОГІЯ ТА ЕКОЛОГІЯ ТВАРИН

УДК 502.77

СУЧАСНИЙ ОХОРОННИЙ СТАТУС РОДИНИ
RAPILIONIDAE

Гап'як М. А., Голіней Г. М., Прокоп'як М. З.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: halyna.holiney@gmail.com

Представники родини Papilionidae (Косатці або Бояричі) є одними з найбільш помітних серед денних метеликів, завдяки великим розмірам і яскравому забарвленню. Ця родина належить до надродина Papilionoidea і нараховує у світовій фауні понад 550 видів. Найбільша кількість видів сконцентрована у тропіках і субтропіках, особливо у Південно-Східній та Східній Азії. Незважаючи на це, представники родини зустрічаються на всіх материках, за винятком Антарктиди, зокрема в широкому спектрі біотопів – від прибережних регіонів до високогір'я. У Північній Америці зареєстровано близько 40 видів, у Європі – лише 12. Найпівнічнішим представником є *Parnassius arcticus*, що мешкає в умовах тундри, тоді як найвисотніші популяції (до 6000 м) фіксують у Гімалаях (*Parnassius epaphus* та інші).

Papilionidae є індикаторними видами, що чутливо реагують на зміни довкілля. У зв'язку з глобальними кліматичними змінами та зростанням антропогенного тиску, вивчення цієї групи метеликів набуває актуальності у контексті збереження біорізноманіття та функціонування природних екосистем.

Видовий склад родини Papilionidae у фауні України представлений двома підродинами, що включають п'ять видів [2, 3]:

Підродина Верховинці Parnassiinae:

Поліксена *Zerynthia polyxena* (Denis & Schiffermiiller, 1775)

Мнемозина *Parnassius mnemosyne* (Linnaeus, 1758)

Аполлон *Parnassius apollo* (Linnaeus, 1758)

Підродина Косатці *Papilioninae*:

Подалірій *Iphiclides podalirius* (Linnaeus, 1758)

Махаон *Papilio machaon* (Linnaeus, 1758)

Ці види трапляються у різноманітних біотопах, включаючи ліси, луки, гірські екосистеми та навіть урбанізовані зони [1].

Представники *Papilionidae* мають важливе екологічне значення як запилювачі та складові трофічних ланцюгів. Уразливість до змін клімату та деградації середовищ існування робить їх індикаторними видами. Зменшення чисельності метеликів у деяких регіонах України зумовлює потребу в моніторингу та їх охороні.

Багато видів метеликів родини *Papilionidae* перебувають під загрозою зникнення через вплив людської діяльності та зміну середовища їх існування. Багато з них внесені до Червоних книг або списків видів, які потребують особливої уваги з точки зору охорони. Охоронний статус окремих видів може варіювати в залежності від їхнього розповсюдження та стану популяцій [4].

Збереження лускокрилих родини *Papilionidae* має велике значення для підтримання екологічної рівноваги.

Наведені фактори, що загрожують метеликам родини *Papilionidae*:

- втрата місць проживання (знищення та зміни середовища життя метеликів, такі як лісові вирубки, забудова місць проживання та землеробство, можуть призвести до втрати життєвого простору для метеликів);
- забруднення довкілля (забруднення повітря, води та ґрунту хімічними речовинами може негативно впливати на розвиток метеликів та їхніх харчових рослин);
- кліматичні зміни (зміни клімату можуть призвести до змін у розподілі видів, а також до зменшення популяцій метеликів через вплив на їхні місця проживання та доступність їжі);
- інтенсивне збирання (через інтенсивне збирання з метою колекціонування або торгівлі зменшується видова представленість).
- Подані заходи з охорони та відновлення популяцій:
- збереження середовища проживання (важливо зберегти та відновити природні місця проживання метеликів

Papilionidae, зокрема ліси, луки та гірські екосистеми);

- захист від забруднення (проведення заходів з мінімізації забруднення довкілля хімічними речовинами може сприяти збереженню популяцій метеликів);
- розведення ендемічних видів (виконання програм з розведення ендемічних та зникаючих видів метеликів Papilionidae може допомогти відновити їхні популяції).

Отже, охорона представників цієї родини потребує комплексного підходу, який включає моніторинг популяцій, охорону середовищ існування, що є важливим для збереження біорізноманіття.

Список літератури

1. Голіней Г. М., Прокоп'як М. З. Види Papilionidae в ентомологічних колекціях, зібраних у 2021–2023 рр. *Актуальні проблеми вивчення ентомофауни західного регіону України: збірник тез науково-практичної конференції* (Івано-Франківськ – Стара Гута, 14–16 червня 2024 р.). Львів : Державний природознавчий музей НАН України, 2024. С. 13–14.
2. Капелюх Я. І. Денні лускокрилі природного заповідника «Медобори». *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Біологія. 2017. № 4 (71). С. 104–112.
3. Некрутенко Ю., Чиколовець В. Денні метелики України. Київ : Видавництво Раєвського, 2005. 232 с.
4. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

УДК 632:634.7

ОСНОВНІ ШКІДНИКИ МАЛИНИ

Голіней Г. М., Дидин І. В., Прокоп'як М. З.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: halyna.holiney@gmail.com